



POSEBNE ISTRAŽNE RADNJE U KONTEKSTU PRAVA NA PRIVATNOST IZ ČLANKA 8. EUROPSKE KONVENCIJE ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA

UDK: 341.9(4):342.7:343.1

DOI: 10.51558/2712-1178.2024.10.2.307

Pregledni naučni rad

Ana Šego, mag. iur.

e-mail: asego@icloud.com

SAŽETAK

Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda predstavlja instrument na temelju kojega Europski sud za ljudska prava kreira bogatu sudsku praksu usmjerenu razvoju zaštite ljudskih prava. Primjena iste poprima poseban značaj u kaznenome postupku gdje se radi eliminacije teških vidova kriminala poseže za radnjama koje zadiru u jedan od vidova regulacije predmetne Konvencije koji se odnosi na pravo na privatnost kao aspekt prava na privatan život zagarantiran člankom 8. Konvencije. Stoga primjena posebnih istražnih radnji, uz zakonske uvjete propisane pozitivnim zakonodavstvom u Bosni i Hercegovini, dodatno podliježe i ograničenjima stvorenim praksom Europskoga suda za ljudska prava. Cilj rada predstavlja sagledavanje opravdanosti određivanja i primjene posebnih istražnih radnji na štetu prava na privatnost pri čemu ocjena takve opravdanosti leži na praksi uspostavljenim standardima, zakonitosti, težnji legitimnome cilju i nužnosti u demokratskome društvu.

Ključne riječi: legitiman cilj, nužnost u demokratskome društvu, radnje, sud, zakonitost

1. UVOD

Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje: *Konvencija*), usvojena u okrilju Vijeća Europe 4. studenog 1950., krovni je međunarodnopravni instrument kojim se štite prava pojedinca.¹ Kao regionalni instrument za zaštitu ljudskih prava zaslužan je za formiranje svijesti o važnosti i živosti ljudskih prava čiji primjena i tumačenje zahtijevaju prilagodbu potrebama suvremenoga svijeta. Tumačenja Europskoga suda za ljudska prava (dalje: Sud) kreiraju praksu koja služi kao podloga za formiranje napredna sustava zaštite ljudskih prava i novih vidova pristupa primjene prava u postupcima pred nacionalnim sudovima.

EKLJP, između ostaloga, u članku 8. propisuje da svako ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i prepiske. Pravo na poštovanje privatnoga i obiteljskoga života (članak 8. *Konvencije*) predstavlja uvjetovano konvencijsko pravo koje je moguće ograničiti: a) ako je ograničenje propisano zakonom, b) ako je poduzeto u legitimnome cilju, dok je legitiman cilj u odnosu na ovo konvencijsko pravo propisan u stavku (dalje: st. 2. čl. 8. *Konvencije*) te c) ako je zadiranje bilo nužno u demokratskome društvu.²

Ovaj se rad zbog opširnosti sadržaja čl. 8. koncentrira na pitanje doticaja prava na privatnost, u okviru prava na privatni život, i primjene posebnih istražnih radnji. Pritom nije moguće unaprijed odrediti što sve obuhvaća pojam „privatni život” što je i prepoznao Europski sud u presudama *Pretty protiv Ujedinjenoga Kraljevstva*³ i *Y.F. protiv Turske*⁴, navodeći da je koncept „privatnoga života” širok pojam koji ne podliježe konačnoj definiciji. Navedeno je, uz pojavu novih, organiziranih formi kriminaliteta, zahtijevalo iznalaženje i primjenu novih, učinkovitijih metoda kojima će

1 Krapac, D. et. al. (2013.), *Presude Europskog suda za ljudska prava protiv Republike Hrvatske u kaznenim predmetima*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 147.

2 Turuduć, I., Pavelin Borzić, T., Bujas, I., „Dokazi pribavljeni nadzorom i tehničkim snimanjem telefonskih razgovora i drugih komunikacija na daljinu u svjetlu članka 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta Rijeka*, vol. 38, br. 1, 2017., 600.

3 Presuda ESLJP *Pretty protiv Ujedinjenoga Kraljevstva*, Ap. br. 2346/02, 29. travnja 2002.

4 Presuda ESLJP *Y.F. protiv Turske*, Ap. br. 24209/94, 22. srpnja 2003.



se država koristiti za uspješnije i kvalitetnije suzbijanje najtežih kaznenih djela i za borbu protiv organiziranoga kriminaliteta.⁵

Vodeći računa o onim aspektima prava koji dolaze u vezu s posebnim istražnim radnjama prepoznatim u pozitivnome pravu Bosne i Hercegovine, rad započinje osvrtom na neke od aspekata sadržaja regulacije prava na privatnost u okviru sfere privatnoga života sa stajališta Europskoga suda. Slijedom navedenoga kroz rad se proteže naglasak na najvažnijim aspektima sedam različitih posebnih istražnih radnji, pritom izdvajajući uvjete primjene posebnih istražnih radnji usmjerenih na otkrivanje zakonom predviđenih posebnih grupa kaznenih djela u onim slučajevima kada je pribavljanje dokaza nemoguće na drugi način ili je, pak, povezano s nerazmjernim teškoćama. To od javne vlasti zahtijeva miješanje u ostvarenje prava na privatnost. U tome slučaju, kada se takva prava ograničavaju, sudske odluke moraju predstavljati „uravnotežujuće akte” (*balancing acts*) između toga prava i drugih prava i interesa s kojima je predmetno pravu u sukobu odnosno zbog kojih se ono ograničava.⁶ Stoga je posljednji dio rada posvećen problematici suvremena tumačenja ravnoteže između suprotstavljenih interesa pojedinca i društva u traženju idealne ravnoteže između cilja suzbijanja kriminaliteta i zadire u privatnost kao aspekta prava na privatni život pojedinca. Pritom vodi računa o niti vodilji ocjene ravnoteže koja se sastoji u ocjeni zakonitosti, težnji legitimnome cilju poduzete radnje i nužnosti u demokratskome društvu.

2. NEKI OD ASPEKATA SADRŽAJA PRAVA NA PRIVATNOST U OKVIRU PRAVA NA PRIVATNI ŽIVOT

Čl. 8. *Konvencije* ne može se definirati na jednostavan način što dovodi do njegove širine kada je riječ o obuhvatu i detaljnosti u primjeni. Iako je većini prava koja se nalaze u *Konvenciji* cilj zaštita fizičke osobe od specifičnih načina na koje im se može nauditi ili, pak, pomoći u realizaciji nekih konkretnih

5 Halilagić, N. (2009.), „Posebne istražne radnje u krivičnoprocesnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine”, *Pravna misao*, Sarajevo, 48-49.

6 Krapac, D., „Nezakoniti dokazi u kaznenom postupku prema praksi Europskog suda za ljudska prava“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, vol. 60, br. 3., 2010., 1215.

ponašanja, zaštićena prava koja se nalaze u čl. 8 odražavaju i štite širinu i kompleksnost ljudskoga postojanja. Stoga je glavna svrha čl. 8. zaštita od proizvoljna miješanja javne vlasti u privatni i obiteljski život, dom i dopisivanje.⁷ Konkretno, iako je cilj čl. 8. u biti zaštita pojedinca od proizvoljna miješanja od javnih vlasti, on ne prisiljava državu da se samo suzdrži od takva miješanja kao prvenstveno negativne obveze, negomogu postojati i pozitivne obveze svojstvene učinkovitu poštovanju privatnoga života.⁸

Kako je već naglašeno, privatni životširok je pojam koji se ne može iscrpno definirati.⁹ S obzirom na vrlo širok raspon pitanja obuhvaćenih privatnim životom, slučajevi koji su obuhvaćeni tim pojmom grupirani su u tri široke kategorije (koje se ponekad preklapaju) kako bi se osigurao određeni način kategorizacije, odnosno: (i) tjelesni, psihički ili moralni integritet osobe, (ii) njezina privatnost i (iii) njezin identitet i autonomija.¹⁰ Ovaj se rad zbog opsega materije koncentrira na dodiru posebnih istražnih radnji u kaznenome postupku s pravom na privatnost kao aspekt prava na privatni život. Pri tomu valja istaknuti da pojam privatnoga života obuhvaća aspekte vezane za osobni identitet, kao što su ime osobe, njezina fotografija ili tjelesni i moralni integritete da je jamstvo koje pruža čl.8. *Konvencije* prvenstveno namijenjeno osiguranju razvoja osobnosti svakoga pojedinca u njegovim odnosima s drugim ljudima bez vanjskoga miješanja.¹¹

Štoviše, taj pojam obuhvaća i osobne informacije za koje pojedinci mogu legitimno očekivati da se ne smiju objaviti bez njihova pristanka.¹² Tako se pitanje privatnoga života može otvoriti i kada nastane sustavan ili trajan zapis takva materijala iz javne domene. To je, pak, Sud potvrdio svojim zaključkom da su datoteke koje sigurnosne službe prikupljaju o određenoj

7 Presuda ESLJP Libert protiv Francuske, Ap. br.588/13, 22. veljače 2018.

8 Presuda ESLJP Lozovyye protiv Rusije, Ap. br. 4587/09, 24. srpnja 2018.

9 Presuda ESLJP Niemietz protiv Njemačke, Ap. br. 13710/88, 16. prosinca 1992; Presuda ESLJP Pretty protiv Ujedinjenog Kraljevstva, Ap. br. 2346/02, 29. travnja 2002. i Presuda ESLJP Peck protiv Ujedinjenog Kraljevstva, Ap. br. 44647/98, 28. siječnja 2003.

10 *Vodič kroz članak 8.Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*, (2020.), Vijeće Europe,19.

11 *Ibid.*, 35.

12 Presuda ESLJP Axel Springer AG protivNjemačke, Ap. br. 39954/08, 7. veljače 2012.



osobi obuhvaćene čl. 8. čak i ako informacije nisu prikupljene nikakvom nametljivom ili tajnom metodom.¹³ Tako internetske aktivnosti i informacije povezane s određenim dinamičnim IP adresama, koje, pak, olakšavaju utvrđivanje identiteta autora takvih aktivnosti, u načelu predstavljaju osobne podatke koji nisu dostupni javnosti. Korištenje takvih podataka u predmetu Benedik protiv Slovenije¹⁴ okarakterizirano je kao postupanje koje spada pod opseg čl. 8.

Stoga, iako telefonski razgovori nisu izrijekom navedeni u st. 1. čl. 8. *Konvencije*, kao takvi ipak su obuhvaćeni pojmovima „privatan život” i „dopisivanje” koje sadrži predmetni članak *Konvencije*.¹⁵ Istomu je Sud bio naklonjen u više navrata te je nadzor komunikacija i telefonskih razgovora (uključujući pozive iz poslovnih prostora, kao i iz doma) obuhvaćen pojmom privatnoga života i dopisivanja na temelju čl. 8,¹⁶ pri čemu država ima pozitivne obveze osigurati uspostavljanje učinkovitih kaznenopravnih odredbi o zabrani snimanja bez pristanka. Primjerice, u predmetu Khadija Ismayilova protiv Azerbajdžana¹⁷, koji se odnosio na tajno snimanje novinarku u njezinu domu i naknadno javno širenje videozapisa, vlasti nisu ispunile svoju pozitivnu obvezu da osiguraju odgovarajuću zaštitu privatnoga života podnositeljice zahtjeva provođenjem učinkovite kriminalističke istrage o vrlo ozbiljnim miješanjima u njezin privatni život. Također se može istaknuti i zaključak u predmetu S. i Marper protiv Ujedinjenoga Kraljevstva¹⁸, koji slijedi stav da se prilikom utvrđivanja uključuju li osobni podatci koje su vlasti zadržale bilo koji od aspekata privatnoga života vodi računa o određenome kontekstu u kojemu su sporne informacije zabilježene i zadržane, prirodni evidencije, načinu na koji se ta evidencija koristi i obrađuje te rezultatima koji se mogu

13 Presuda ESLJP P.G. i J.H. protiv Ujedinjenoga Kraljevstva, Ap. br. 44787/98, 25. rujna 2001.

14 Presuda ESLJP Benedik protiv Slovenije, Ap.br. 62357/14, 24. travnja 2018.

15 Presuda ESLJP Klass i dr. protiv Njemačke, Ap. br. 5029/71, 6. rujna 1978.

16 Presuda ESLJP Halford protiv Ujedinjenog Kraljevstva, Ap. br. 20605/92, 25. lipnja 1997., Presuda ESLJP Malone protiv Ujedinjenog Kraljevstva, Ap. br. 8691/79, 2. kolovoza 1984. i Presuda ESLJP Weber i Saravia protiv Njemačke (odl.), Ap. br. 54934/00, 29. lipnja 2006.

17 Presuda ESLJP Khadija Ismayilova protiv Azerbajdžana, Ap. br. 65286/13 i 57270/14, 10. siječnja 2019.

18 Presuda ESLJP S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva, Ap. br. 30562/04 i 30566/04, 4. prosinca 2008.

dobiti. Pritom se ne može zanemariti činjenica da bankovni dokumenti nedvojbeno predstavljaju osobne podatke o pojedincu, bez obzira na to sadrže li osjetljive podatke ili ne.¹⁹

Sud posebno pazi i uzima u obzir osjetljivost radnji koje se poduzimaju u kaznenome postupku. Stoga bi u pogledu uporabe suvremenih znanstvenih tehnika u kaznenopravnome sustavu zaštita koju pruža čl.8. *Konvencije* bila neprihvatljivo oslabljena kada bi takve tehnike bile dopuštene pod svaku cijenu i bez pažljiva uspostavljanja ravnoteže između potencijalnih koristi od opsežne uporabe takvih tehnika i važnih interesa privatnoga života.²⁰ Pri čemu neselektivno i neograničeno prikupljanje podataka iz kaznenih evidencija vjerojatno neće biti u skladu sa zahtjevima čl. 8. u nedostatku jasnih i detaljnih zakonskih propisa kojima se pojašnjavaju primjenjive zaštitne mjere i utvrđuju pravila koja, između ostaloga, uređuju okolnosti u kojima se podatci mogu prikupljati, trajanje njihova čuvanja, uporabe za koje se mogu koristiti i okolnosti u kojima se mogu uništiti.²¹

3. VRSTE I SADRŽAJ POSEBNIH ISTRAŽNIH RADNJI

Kriminalne aktivnosti koje su izražene kroz suvremeni organizirani i druge teške oblike suvremenoga kriminaliteta teže se otkrivaju i sprečavaju, iako su istovremeno naglašeni zahtjevi za učinkovitim i preventivnim djelovanjem organa kaznenoga pravosuđa.²² Zastupljeno je mišljenje da učinkovito i kvalitetno suprotstavljanje organiziranom i drugim teškim oblicima kriminaliteta nije moguće ostvariti samo primjenom „uobičajenih” istražnih metoda, nego je potrebno koristiti suvremene metode, utemeljene na znanstvenim i tehničkim dostignućima, koje moraju biti zakonski i procesno dopuštene.²³

19 Presuda ESLJP M.N. i drugi protiv San Marina, App. br.28005/12, 7. srpnja 2015.

20 Presuda ESLJP S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva, Ap. br. 30562/04 i 30566/04, 4. prosinca 2008.

21 Presuda ESLJP M.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva, Ap. br. 24029/07, 29. travnja 2013.

22 Hasanspahić, S. (2009.), „Posebne istražne radnje i uslovi za njihovu primjenu prema zakonima o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini”, Zbornik radova fakulteta pravnih nauka Sveučilište/Univerzitet „Vitez” Travnik, Travnik, 116.

23 Bošković, M. (2004.), *Organizovani kriminalitet i korupcija*,



Zakonom o kaznenom postupku Bosne i Hercegovine u Glavi VII reguliraju se radnje dokazivanja (članovi od 51. do 116.).²⁴ Iz istih se izdvajaju posebne istražne radnje čime zakoni o kaznenome postupku propisuju listu posebnih istražnih radnji kojima se za potrebe suzbijanja kriminaliteta privremeno ograničavaju temeljna prava i slobode čovjeka, a to su: nadzor i tehničko snimanje telekomunikacija; pristup računalnim sustavima i računalno sravnjenje podataka; nadzor i tehničko snimanje prostorija; tajno praćenje i tehničko snimanje osoba, transportnih sredstava i predmeta koji stoje u vezi s njima, korištenje prikrivenih istražitelja i korištenje informatora; -simulirani i kontrolirani otkup predmeta i simulirano davanje potkupnine inadzirani prijevoz i isporuka predmeta kaznenoga djela (čl. 116. st. 2. ZKP BiH).^{25 26 27 28}

Nadzorom i tehničkim snimanjem telekomunikacija ograničava se pravo čovjeka na nepovredivost „telekomunikacijskoga komuniciranja” i pravo na privatnost i poštivanje privatnoga života.²⁹ Ova prikrivena istražna radnja podrazumijeva tajni nadzor i tehničko snimanje telefonskih razgovora, zatim nadzor nad uporabom drugih sredstava za tehničko komuniciranje na daljinu (primjerice upotreba računala) kao i snimanje razgovora koji se vode spomenutim sredstvima.³⁰ Drugim riječima, nadzor i tehničko snimanje telekomunikacija odnosi se na sva tehnička sredstva (primjerice stacionirana,

Banja Luka, 203.

- 24 Barašin, M., Hasanspahić, Č., „Posebne istražne radnje: zakonito pretresanje (zakonska regulativa)“, Pravna riječ, Banja Luka, 2010., 175.
- 25 Zakon o kaznenom postupku BiH – ZKP BiH („Službeni glasnik BiH“, br. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09, 93/09, 72/13 i 65/18).
- 26 Član 116. stav 2. Zakon o kaznenom postupku Brčko distrikta BiH - ZKP BDBiH („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“, br. 33/13 – prečišćeni tekst, 27/14 i 3/19).
- 27 Član 130. stav 2. Zakon o kaznenom postupku Federacije BiH - ZKP FbiH („Službene novine Federacije BiH“, br. 35/03, 37/03, 56/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09 12/10, 8/13 i 59/14).
- 28 Član. 234. stav. 2. Zakon o kaznenom postupku Republike Srpske - ZKP RS („Službeni glasnik RS“, br. 53/12, 91/17 i 66/18).
- 29 Sijerčić-Čolić, H.*et. al.* (2020.), *Priručnik o posebnim istražnim radnjama*, DCAF, Sarajevo, 20.
- 30 Sijerčić-Čolić, H. (2019.), *Krivično procesno pravo Knjiga I*, Univerzitet u Sarajevu – Pravni fakultet, Sarajevo, 474.

mobilna, digitalna, tonska, slikovna i sl.) koja se koriste preko poduzeća za održavanje usluga u telekomunikacijskome prometu. Ova istražna radnja obuhvaća i elektroničku poštu (*e-mail*), kao i druge oblike komuniciranja koji se odvijaju preko kompjutorskih uređaja i drugih sustava informacijske tehnologije.³¹

Pristup računalnim sustavima označava skup različitih tehničkih sredstava i postupaka koji služe kako bi se iz jednogaračunarskoga sustava prikriveno prikupili podatci putem zahvata provedena iz daljine preko elektroničke mreže.³² Element koji je zajednički svim oblicima provođenja ove mjere i koji predstavlja glavno obilježje koje tu mjeru razlikuje od drugih oblika prikupljanja informacija jest upotreba posebnoga forenzičnog računarskog programa koji se instalira na informacijsko-tehnički sustav (računalo) na kojemu se mjera provodi, a koji prikuplja i prenosi informacije s „inficiranoga“ sustava osobi koja upravlja tim računarskim programom. Službeni tehnički naziv takve vrste računarskih programa u engleskome jeziku jest *remote forensic software* (RFS). Koristeći se instaliranim RFS-om, istražitelji imaju putem interneta pristup računalu i mogu pristupiti podacima sadržanim u njemu te provesti njegovo pretraživanje, snimanje i prenošenje.³³ Osim elektroničke pošte i VoIP komunikacije (*Voiceover Internet Protocol*), RFS može služiti i za nadzor ostalih oblika komunikacije putem računala, primjerice *chat*, raznih društvenih mreža (od kojih je najrasprostranjeniji *Facebook*) i dr.³⁴

Nadzorom i tehničkim snimanjem prostorija ograničava se jedno od osnovnih ljudskih prava, tj. pravo na privatnost. Istim se zadire duboko u osnovna pravai drugih osoba, poput onih koji žive s osumnjičenim, odnosno optuženim, stoga treba posebno voditi računa o trajanju ove radnje i nadzoru nad njezinim provođenjem. Nadzor i tehničko snimanje prostorija ogleđa se u optičkome i akustičnome snimanju određenoga prostora, tako da se snimaju razgovori svih osoba koje se zateknu u prostoriji, bez obzira na to što prema nekim od tih osoba nije poimenično izdana naredba za nadzor.³⁵

31 Sijerčić-Čolić, H., *Priručnik o posebnim istražnim radnjama*, 20.

32 Antonić, V., Mitrović, D. (2012.), *Posebne istražne radnje*, Sarajevo, 42.

33 Ibid.

34 Simović, M. (2009.), *Krivično procesno pravo*, Bihać, 457.

35 Stanković, N. (2021.), *Krivično procesno pravo*, Evropski univerzitet Brčko distrikt, Brčko, 289.



Tajno praćenje i snimanje osoba, transportnih sredstava i predmeta koje su u vezi s njim predstavlja poseban vid prikrivena djelovanja na osumnjičenoga, a ima za cilj prikupljanje dokaza o kaznenome djelu, lociranje određenih osoba, prikupljanje detaljnih informacija o aktivnostima određenih osoba, provjeru pouzdanosti informanata, otkrivanje skrivene imovine, sprečavanje izvršenja kaznenoga djela i hvatanje počinitelja kaznenoga djela prilikom izvršenja i prikupljanja informacija koje će se koristiti kod ispitivanja.³⁶ U kriminalističkoj teoriji ova radnja naziva se opservacijom ili specijalnom opservacijom. Sastoji se u tajnome promatranju, izviđanju i praćenju određenih osoba, vozila, objekata ili prostora radi ostvarenja uvida i prikupljanja informacija o kriminalnim aktivnostima i identitetu nadziranih osoba i predmeta.³⁷

Radi prikupljanja saznanja i dokaza o važnim činjenicama dopuštena je uporaba prikrivenih istražitelja i informatora. Prikriveni istražitelj posebno je osposobljena ovlaštena službena osoba koja istražuje pod izmijenjenim identitetom.³⁸ Informator je osoba koja policijskim organima povremeno ili trajno, ali uvijek tajno, dostavlja informacije kriminalnoga karakter.³⁹ Uporaba prikrivenih istražitelja složena je i zahtjevna aktivnost te se koristi, u pravilu, u složenim predmetima i predmetima u kojima se očekuje primjena ove mjere za duže razdoblje. Pri svome djelovanju, zbog čega se traži posebna osposobljenost onih koji nastupaju u ulozi prikrivenoga istražitelja, prikriveni istražitelj ne smije zalaziti u kriminalnu zonu, tj. ne smije poduzimati aktivnosti koje predstavljaju poticanje na izvršenje kaznenoga djela. Pri svome djelovanju može sudjelovati u pravnome prometu. Pritom do korištenja informatora dolazi uobičajeno iz razloga što je gotovo nemoguće doći do informacija o učinjenim kaznenim djelima. Ovakva radnja traži uzajamno povjerenje i suradnju informatora i policije tim više zbog visoko rizična položaja informatora, ako se uzme u obzir da je vrlo često riječ o profesionalnim i specijaliziranim kriminalcima, kao i činjenice da informator može biti ključan svjedok na sudu i svojim svjedočenjem biti ključ okončanja kaznenoga postupka.

O simuliranome i kontroliranome otkupu možemo govoriti onda kada policijski organ ili druga osoba koju je za to pripremio policijski službenik kupuje predmete koji su rezultat kaznenoga djela ili služe izvršenju kaznenoga

36 Ibid., 290.

37 Petrović, B. (2016), *Kriminalistika*, Univerzitet u Sarajevu – Pravni fakultet, Sarajevo, 286.

38 Ibid., 288.

39 Ibid., 290.

djela.⁴⁰ Štoviše, u okviru vršenja ove radnje nije dopušteno ni na koji način osumnjičenu osobu poticati na izvršenje kaznenoga djela. Pritom se radnja nadziranoga prijevoza i isporuke predmeta kaznenoga djela sastoji u nadziranju prijevoza, odnosno transporta predmeta kaznenoga djela kao radnje činjenja kaznenoga djela čija je svrha otkrivanje izvršitelja kaznenoga djela kao i drugih koji su povezani s određenim kriminalnim aktivnostima.

4. PRAVNI OKVIR

Nastavno na navedene i sadržajno opisane posebne istražne radnje, pozitivnim pravom u Bosni i Hercegovini propisano je da se iste mogu odrediti protiv osobe za koju postoje osnove sumnje da je sama ili s drugim osobama sudjelovala ili sudjeluje u izvršenju određenoga kaznenog djela.^{41, 42, 43, 44} Prema tome, onaj prvi uvjet za određivanje posebnih istražnih radnji jest postojanje osnova sumnje da je osoba bilo sama ili s drugom osobom sudjelovala ili, pak, sudjeluje u izvršenju kaznenoga djela predviđenoga grupom kaznenih djela za koja se mogu odrediti. U ista se ubrajaju djela: a) protiv integriteta Bosne i Hercegovine, b) protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, c) terorizma, d) izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje, razdora i netrpeljivosti; protupravno lišenje slobode; neovlašteno prislušivanje i zvučno ili optičko snimanje; povreda slobode opredjeljenja birača; krivotvorenje novca; krivotvorenje vrijednosnih papira; pranje novca; utaja poreza ili prevara; krijumčarenje; organiziranje grupe ljudi ili udruženja za krijumčarenje ili rasturanje neocarinjene robe; carinska prevara; primanje dara i drugih oblika koristi; davanje dara i drugih oblika koristi; primanje nagrade ili drugoga oblika koristi za trgovinu utjecajem; davanje nagrade ili drugoga oblika koristi za trgovinu utjecajem; zloupotreba položaja ili ovlaštenja; protuzakonito oslobođenje lica lišenoga slobode; pomoć počinitelju poslije učinjenog kaznenog djela; pomoć osobi koju je optužio međunarodni kazneni sud; sprečavanje dokazivanja; otkrivanje identiteta zaštićenoga svjedoka; ometanje pravde; udruživanje radi činjenja kaznenih djela; organizirani kriminal kao i e) druga kaznena djela za koja

40 Sijerčić-Čolić, H., *Krivično procesno pravo Knjiga I*, 479.

41 Član 116. stav 1. ZKP BiH.

42 Član 130. stav 1. ZKP FBiH.

43 Član 116. stav 1. ZKP BDBiH.

44 Član 234. stav 1 ZKP RS.



se može izreći kazna zatvora od pet godina ili teža kazna.⁴⁵

Drugi opći uvjet za određivanje posebnih istražnih radnji odnosi se ili na nemogućnost pribavljanja dokaza na drugi način ili je pribavljanje dokaza povezano s nerazmjernim teškoćama.⁴⁶ Kako tužitelj prethodno mora iskoristiti druge načine da pribavi dokaze, nemogućnost da se na drugi način pribave dokazi, odnosno da je prikupljanje dokaza povezano s nerazmjernim teškoćama, znači da tužitelj uopće ne može doći do dokaza o pravno relevantnim činjenicama, odnosno da njihovo prikupljanje prate nerazmjerne teškoće.⁴⁷

Pritom se bilo koja od posebnih istražnih radnji može poduzeti samo na osnovi naredbe suca za prethodni postupak. Inicijativa za njihovo određivanje dolazi od tužitelja koji sucu za prethodni postupak podnosi obrazložen prijedlog. Pravilo je da sudska naredba bude u pisanoj formi, no zbog opasnosti od odlaganja postoji mogućnost i usmene naredbe. Pismena naredba suca za prethodni postupak mora biti pribavljena u roku od 24 sata od izdavanja usmene naredbe.⁴⁸

Prijedlog tužitelja sadrži podatke o osobi protiv koje se radnja poduzima, osnove sumnje, razlog za njezino poduzimanje i ostale bitne okolnosti koje zahtijevaju poduzimanje radnje kao i navođenje radnje koja zahtijeva poduzimanje radnji, navođenje radnje koja se zahtijeva i način izvođenja, opseg i trajanje radnje. Sudska naredba, uza sve podatke koje sadrži i prijedlog tužitelja, sadrži dodatno i vremensko trajanje naređene mjere.⁴⁹ Uz to, trajanje radnje predstavlja izuzetno važan segment zbog zakonom predviđenih rokova za poduzimanje radnji. Stoga zahtjev za produženjem mora potkrijepiti tužitelj prikazom jasnih i konkretnih razloga za produženjem posebnih istražnih radnji u konkretnome predmetu na način da se posebno prikažeda iste daju rezultata i da postoji razlog nastavljanja kako bi se prikupili dokazi.⁵⁰

45 Član. 117. KZP BiH.

46 Član 116. stav. 1. KZ BiH.

47 Sijerčić-Čolić, H., *Krivično procesno pravo Knjiga I*, 469.

48 Ibid., 470.

49 Član 118. stav. 1., KZ BiH.

50 Član 118. stav. 3 ZKP BiH.

5. VEZA POSEBNIH ISTRAŽNIH RADNJI I PRAVA NA PRIVATNOST

U drugome stavku predmetnoga članka izražen je princip proporcionalnosti koji podrazumijeva da se javna vlast ne može umiješati u vršenje ovoga prava, osim ako je takvo miješanje predviđeno zakonom i ako je to neophodna mjera u demokratskome društvu u interesu nacionalne sigurnosti, javne sigurnosti, ekonomske dobrobiti zemlje, sprečavanju nereda ili sprečavanju zločina, zaštite zdravlja i morala ili zaštite prava i sloboda drugih. Što, sumirano s druge strane, znači da pravo na poštovanje privatnoga i obiteljskoga života predstavlja uvjetovano konvencijsko pravo, koje je moguće ograničiti: a) ako je ograničenje propisano zakonom, b) ako je poduzeto u legitimnome cilju, dok je legitiman cilj u odnosu na ovo konvencijsko pravo propisan u st. 2. čl. 8. *Konvencije* te c) ako je zadiranje bilo nužno u demokratskome društvu.⁵¹ S kaznenoga aspekta osnovni razlog uvođenja posebnih istražnih radnji u postupku otkrivanja, a kasnije i dokazivanja kaznenih djela, jest učinkovit način otkrivanja, a kasnije i dokazivanja kaznenih djela, kojim tradicionalna kaznena pravna doktrina, utemeljena na klasičnim, odnosno tradicionalnim radnjama dokazivanja nije u stanju odgovoriti.⁵²

Tako je u današnjici postalo imperativom korištenje suvremenih znanstvenih i tehnoloških dostignuća u sprečavanju i suzbijanju kriminaliteta, pogotovo u segmentu njegova otkrivanja i osiguranja dokaza. Prema tome, nema dvojbe trebaju li državni organi, posebno organi otkrivanja i gonjenja, a prvenstveno policijski organi, koristiti suvremena tehnološka dostignuća u suzbijanju kriminaliteta.⁵³ U tome procesu može doći i dolazi do zadiranja u pojedina ljudska prava i slobode što u javnosti izaziva stav o zloupotrebi ovlaštenja i uspostavi kontrole nad privatnim životom svojih građana. Pri čemu se, najčešće, gubi iz vida činjenica da svako kazneno djelo predstavlja ugrožavanje pojedinih prava i sloboda čovjeka, a suvremeni kriminalitet, pogotovo organizirani, podriva same osnove društva, a samim tim i sva osnovna ljudska prava i slobode.⁵⁴

51 Turudić, I., Pavelin Borzić, T., Bujas, I., *Dokazi pribavljeni nadzorom*, 600.

52 Antonić, V., Mitrović, D., *Posebne istražne radnje*, 8.

53 Simović, M., *Krivično procesno pravo*, 448.

54 Antonić, V., Mitrović, D., *Posebne istražne radnje*, 9.



U skladu s tim, privremeno ograničavanje ovih prava građana u smislu primjene posebnih istražnih radnji moguće je samo ako su ispunjeni sljedeći uvjeti: sve mjere i radnje moraju biti izričito predviđene zakonskim odredbama: na drugi način ne može se postići isti cilj; mogu se primjenjivati u vrlo ozbiljnim i složenim slučajevima; ako postoji osnova sumnje da je neka osoba sama ili zajedno s drugim sudjelovala ili sudjeluje u izvršenju kaznenoga djela, da je njihovu primjenu odobrio sud, koji istovremeno zadržava i pravo kontrole zakonitosti postupka primjene posebnih istražnih radnji.⁵⁵

Stoga, kako je i ranije naglašeno, kada se takva prava ograničavaju, sudske odluke moraju predstavljati „uravnotežujuće akte” (*balancing acts*) između toga prava i drugih prava i interesa s kojima je predmetno pravo u sukobu odnosno zbog kojih se ono ograničava.⁵⁶ To je dijelom i zaključeno u predmetu Solska i Rybicka protiv Poljske⁵⁷, na način da se od državnih vlasti tražida pronadu odgovarajuću ravnotežu između zahtjeva učinkovite istrage i zaštite prava pojedinca na poštovanje privatnoga i obiteljskoga života osoba obuhvaćenih istragom.

Tako u kaznenome postupku država nastoji postići ravnotežu između djelotvornosti i učinkovitosti kaznenoga postupka te spriječiti neopravdanost kaznenoga progona i osuda nedužne osobe. Pritom je potrebno uzeti u obzir pravičnu ravnotežu koju je potrebno uspostaviti između suprotstavljenih interesa pojedinca i zajednice kao cjeline, pri čemu se određena važnost pridaje ciljevima navedenim u st. 2. čl. 8.⁵⁸ Navedeno ide u prilog težnji za zaštitom prava osoba, optuženih u kaznenome postupku i pretpostavci nevinosti.

55 Ibid.,15.

56 Krapac, D., „Nezakoniti dokazi u kaznenom postupku prema praksi Europskog suda za ljudska prava“, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 60, br.3., 2010.,1215.

57 Presuda ESLJP Solska i Rybicka protiv Poljske, Ap. br. 30491/17 i 31083/17, 20. rujna 2018.

58 Presuda ESLJP Hämäläinen protiv Finske [VV], Ap. br. [37359/09](#), 16. srpnja 2014., Presuda ESLJP Gaskin protiv Ujedinjenog Kraljevstva, Ap. br. [10454/83](#), 7. srpnja 1989. i Presuda ESLJP Roche protiv Ujedinjenog Kraljevstva [VV], Ap. br.[32555/96](#), 19. listopada 2025.

6. STANDARDI PRAKSE EUROPSKOGA SUDA

U svjetlu navedenoga nadzor i prikupljanje privatnih podataka od državnih vlasti, odnosno takve informacije, kada se sustavno prikupljaju i pohranjuju u spis koji vode državne vlasti, ulaze u opseg „privatnoga života“ u smislu čl. 8. st. 1. *Konvencije*.⁵⁹ To je pogotovo vrijedilo u predmetu Rotaru protiv Rumunjske⁶⁰ u kojemu su neke informacije bile proglašene netočnima te su mogle nanijeti štetu ugledu podnositelja zahtjeva.

Ipak samo postojanje zakonodavstva koje dopušta sustav tajnoga praćenja komunikacije podrazumijeva prijetnju nadzorom svakoj osobi na koje se to zakonodavstvo može primijeniti.⁶¹ A spomenuto je utvrđeno i u više navrata na način da su ovlasti za tajni nadzor nad građanima prihvatljive samo u onoj mjeri u kojoj su nužne za zaštitu demokratskih institucija,^{62,63} uz zahtjev da takvo miješanje mora biti potkrijepljeno relevantnim i dostatnim razlozima te mora biti razmjerno legitimnomu cilju ili ciljevima kojima se teži.⁶⁴

Sud je u svojoj praksi razvio sljedeće minimalne garancije koje trebaju biti propisane u zakonu kako bi se izbjegle zlouporabe dodijeljenih ovlasti: priroda djela u odnosu na koja se može odrediti mjera presretanja; kategorije osoba prema kojima se može odrediti mjera prisluškivanja telefona; razlozi za njihovo određivanje; vremensko ograničenje trajanja mjere prisluškivanja; postupci koji se moraju slijediti za ispitivanje, korištenje i pohranjivanje dobivenih podataka; mjere opreza koje se moraju poduzeti prilikom slanja podataka drugim stranama i okolnosti pod kojima snimke mogu ili moraju biti izbrisane ili trake uništene.^{65,66} Valja napomenuti da kada Sud razmatra

59 Presuda ESLJP Roche protiv Ujedinjenog Kraljevstva [VV], Ap. br. [32555/96](#), 19. listopada 2025.

60 Presuda ESLJP Rotaru protiv Rumunjske [VV], Ap. br. [28341/95](#), 4. svibnja 2000.

61 Presuda ESLJP Weber i Saravia protiv Njemačke, Ap. br. [54934/00](#), 29. lipnja 2006.

62 Presuda ESLJP Klass i drugi protiv Njemačke, Ap. br. [5029/71](#), 6. rujna 1978.

63 Presuda ESLJP Vissy protiv Mađarske, Ap. br. [37138/14](#), 12. siječnja 2016.

64 Presuda ESLJP Segerstedt-Wiberg i drugi protiv Švedske, Ap. br. [62332/00](#), 6. rujna 2006.

65 Presuda ESLJP Prado Bugallo protiv Španije, Ap. br. [58496/00](#), 18. veljače 2003.

66 Presuda ESLJP Apoštu protiv Rumunije, Ap. br. [22765/12](#),



primjenu posebnih dokaznih radnji (u skladu sa čl.6. i 8. EKLJP), priznaje da su ove mjere potrebne ako se želimo adekvatno uhvatiti u koštac s teškim oblicima kriminaliteta u svim njegovim pojavnim oblicima.⁶⁷

Spomenuto prati zaključak Suda u predmetu Kvasnica protiv Slovačke⁶⁸ gdje se navode i potvrđuju kumulativni uvjeti koji moraju biti ispunjeni da bi miješanje u ostvarivanje prava pojedinca bilo opravdano u smislu st. 2. čl. 8. Konvencije. Stoga zahtijevaju da je miješanje u skladu sa zakonom (*in accordance with the law*), da teži jednomu ili više propisanih legitimnih ciljeva (interesa državne sigurnosti, javnoga reda i mira, gospodarske dobrobiti zemlje, radi sprečavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih) te da je nužno da bi se postigao taj cilj (*necessary in a democratic society*); da je miješanje u skladu sa zakonom (*in accordance with the law*), ponajprije pretpostavlja postojanje zakonskoga temelja u domaćemu pravu, zatim kvalitetu toga prava (*quality of the law*) koja mora biti u skladu s vladavinom prava izrijekom navedenom u preambuli Konvencije.⁶⁹

Tako je u predmetu Kennedy protiv Ujedinjenoga Kraljevstva⁷⁰ zaključeno da su ovlasti nalaganja tajnoga nadzora nad građanima dopuštene prema čl. 8. Konvencije samo u onoj mjeri u kojoj su strogo nužne za očuvanje demokratskih institucija (*necessary in a democratic society*). U praksi isto znači da moraju postojati adekvatna i učinkovita jamstva protiv zlouporabe. Stoga je Sud u presudi Klass i drugi protiv Njemačke⁷¹ zaključio da, kada država pokrene tajni nadzor kojega osoba pod nadzorom nije svjesna, taj se nadzor ne može osporiti. Naime pojedinci mogu biti lišeni svojih prava iz čl. 8., a da toga nisu svjesni te ne mogu iskoristiti pravni lijek bilo na nacionalnoj razini bilo pred ustanovama Konvencije. To posebice vrijedi u situaciji kada su tehnološkim razvojem unaprijeđena sredstva za špijunažu i nadzor te kada država može imati legitimne interese za sprječavanje nereda, kriminala ili terorizma.⁷²

3. veljače 2015.

67 AntoniĆ, V., Mitrović, D., *Posebne istražne radnje*, 15.

68 Presuda ESLJP Kvasnica protiv Slovačke, Ap. br. 72094/01, 9. lipnja 2009.

69 Presuda ESLJP Malone protiv Ujedinjenog Kraljevstva, Ap. br. 8691/79, 2. kolovoza 1984.

70 Presuda ESLJP Kennedy protiv Ujedinjenog Kraljevstva, Ap. br. 26839/05, 18. kolovoza 2010.

71 Presuda ESLJP Klass i drugi protiv Njemačke, Ap. br. 5029/71, 6. rujna 1978.

72 Presuda ESLJP Klass i drugi protiv Njemačke, Ap. br. 5029/71, 6. rujna 1978.

Isto tako karakterizira prislušivanje i druge oblike presretanja telefonskih razgovoraka ozbiljno miješanje u privatni život i dopisivanje te da stoga takve radnje moraju biti poduzete na preciznome zakonu. Naime, za to je bitno uspostaviti jasna, detaljna pravila o toj temi, posebice s obzirom na to kako dostupna tehnologija neprestano postaje sve sofisticiranija.⁷³

Već spomenuti standardi potvrđeni su u predmetu *Venezuela Contreras protiv Španjolske*⁷⁴ gdje su određena jamstva koja moraju biti ugrađena u zakone kako bi se izbjegla zlouporaba moći te predstavljaju: definirane kategorije ljudi koje podliježu primjeni mjera na temelju sudskoga naloga, prirodu kaznenih djela kod kojih je moguća primjena tajnih mjera, ograničenja trajanja mjera, proceduru pisanja izvješća presretanih razgovora, mjere za zaštitu izuzetih snimljenih razgovora i uvjete za uništenje snimljenih razgovora.

Isto ide u prilog zauzetomu stavu Suda u presudi *Dragojević protiv Hrvatske*.⁷⁵ Naime, tu je Sud, između ostaloga, naveo da se mora utvrditi jesu li postupci za nadziranje nalažanja i provođenja restriktivnih mjera takvi da „miješanje” ograničavaju na ono nužno u demokratskome društvu te zaključuje da mjerodavno domaće pravo, na način na koji su ga tada tumačili i primijenili nadležni sudovi, nije bilo razumno jasno u pogledu opsega i načina ostvarivanja diskrecije dodijeljene tijelima javne vlasti te posebice takvo što u praksi nije osiguralo odgovarajuće mjere zaštite od raznih mogućih zloupotreba pa, u skladu s time, postupak za nalažanje i nadziranje provođenja mjera prislušivanja telefona podnositelja nije bio u potpunosti u skladu s pretpostavkama zakonitosti niti je na odgovarajući način ograničio miješanje u pravo podnositelja na poštovanje njegova privatnog života i dopisivanja na ono što je bilo „nužno u demokratskom društvu“.⁷⁶

U predmetu *Roman Zakharov protiv Rusije*⁷⁷ podnositelj je tvrdio da je žrtva povrede zbog pukoga postojanja mjera tajnoga nadzora ili zakona koji dopušta takve mjere ako su zadovoljeni određeni uvjeti. Upravo je u tome

73 Presuda ESLJP *Kruslin protiv Francuske*, Ap. br. 11801/85, 24. travnja 1990.

74 Presuda ESLJP *Venezuela Contreras protiv Španjolske*, Ap. br. 58/1997/842/1048, 30. srpnja 1998.

75 Presuda ESLJP *Dragojević protiv Hrvatske*, Ap. br. [68955/11](#), 15. siječnja 2015.

76 Presuda ESLJP *Dragojević protiv Hrvatske*, Ap. br. [68955/11](#), 15. siječnja 2015.

77 Presuda ESLJP *Roman Zakharov protiv Rusije*, Ap. br. 47143/06, 4. prosinca 2015.



predmetu Sud utvrdio da je pristup iz ranije spomenutoga predmeta Kennedy najprikladniji za osiguravanje da tajnost mjera nadzora ne rezultira mjerama koje se ne mogu učinkovito osporiti i koje su izvan nadzora nacionalnih sudbenih vlasti i Suda.⁷⁸

U prilog tomu je u praksi⁷⁹ utvrđeno da sustavno prikupljanje i pohranjivanje podataka o određenim pojedincima od sigurnosnih službi predstavlja miješanje u privatne živote tih osoba čak i ako su ti podatci prikupljeni na javnome mjestu. Isti zaključak utvrđen je i u smislu odnosa isključivo na profesionalne ili javne aktivnosti osobe.⁸⁰

Pritom je važno naglasiti, kako je u više navrata dosad istaknuto, da ako u domaćemu pravu nisu dovoljno jasno navedeni opseg i način izvršavanja diskrecijske ovlasti dane domaćim vlastima da prikupljaju i pohranjuju informacije o privatnim životima osoba u bazu podataka o nadzoru, posebice ako nisu navedene minimalne zaštitne mjere protiv zloupotrebe u obliku dostupnom javnosti, dolazi do miješanja u privatni život koji je zaštićen st. 1. čl. 8. *Konvencije*.⁸¹ Tako je u predmetu Szabó i Vissy protiv Mađarske⁸² zaključeno da domaće zakonodavstvo treba osigurati dovoljno precizne, učinkovite i sveobuhvatne zaštitne mjere u pogledu određivanja, izvršavanja i eventualnoga naknađivanja mjera nadzora. Stoga se potreba da miješanje bude „nužno u demokratskome društvu“ morala tumačiti kao zahtjev da sve poduzete mjere budu nužne i u općemu smislu radi zaštite demokratskih institucija i u posebnome smislu radi pribavljanja bitnih informacija u pojedinim operacijama. Bilo koja mjera tajnoga nadzora koja nije ispunila kriterij nužnosti bila bi podložna zloupotrebi od vlasti.⁸³

78 Presuda ESLJP Kennedy protiv Ujedinjenog Kraljevstva, Ap. br. 26839/05, 18. kolovoza 2010.

79 Presuda ESLJP Peck protiv Ujedinjenog Kraljevstva, Ap. br. [44647/98](#), 28. siječnja 2003., Presuda ESLJP P.G. i J.H. protiv Ujedinjenog Kraljevstva, Ap. br. [44787/98](#), 25. rujna 2001.

80 Presuda ESLJP Amann protiv Švicarske, Ap. br. [27798/95](#), 16. veljače 2000., Presuda ESLJP Rotaru protiv Rumunjske, Ap. br. [28341/95](#), 4. svibnja 2000.

81 Presuda ESLJP Shimovolos protiv Rusije, Ap. br. 30194/09, 28. studenoga 2011.

82 Presuda ESLJP Szabó i Vissy protiv Mađarske, Ap. br. [37138/14](#), 12. siječnja 2016.

83 Presuda ESLJP Szabó i Vissy protiv Mađarske, Ap. br. [37138/14](#), 12. siječnja 2016.

7. SUVREMENI IZAZOVI PRIMJENE POSEBNIH ISTRAŽNIH RADNJI

Kako se i u dosadašnjemu dijelu rada može vidjeti, suvremeni problem država predstavlja pronalazak ravnoteže suprotstavljenih interesa pojedinca s jedne i društva s druge strane. Pritom poseban vid problema predstavlja činjenica da su načela primjenjiva na ocjenjivanje pozitivnih i negativnih obveza države prema *Konvenciji* slična. Kao najtočniji vid rješenja, potrebno je uzeti u obzir pravičnu ravnotežu koju je potrebno uspostaviti između suprotstavljenih interesa pojedinca i zajednice kao cjeline, pri čemu se određena važnost pridaje ciljevima navedenim u st. 2.čl. 8.⁸⁴

U slučaju pozitivne obveze Sud razmatra zahtijeva li važnost interesa u pitanju nametanje pozitivne obveze koju je zatražio podnositelj zahtjeva, dok u slučaju negativne obveze Sud cijeni je li miješanje bilo u skladu sa zahtjevima čl. 8. st. 2., odnosno u skladu sa zakonom je li težilo legitimnome cilju i je li bilo nužno u demokratskome društvu.

Neka od načela koja su primjenjiva prilikom razmatranja pozitivne obveze odnose se na podnositelja zahtjeva. Riječ je, pak, o važnosti interesa u pitanju te činjenici je li riječ o „temeljnim vrijednostima“ ili „bitnim aspektima“ privatnoga života ili utjecaju nesklada između društvene stvarnosti i zakona na podnositelja zahtjeva, pri čemu se usklađenost upravne i pravne prakse unutar domaćega sustava smatra važnim čimbenikom pri ocjeni koja se provodi na temelju članka 8.⁸⁵ Drugi se čimbenici odnose na utjecaj navodne pozitivne obveze u pitanju na dotičnu državu gdje se postavlja pitanje je li navodna obveza uska i precizna ili široka i neodređena.⁸⁶

Primjerice, pri uspostavljanju ravnoteže između interesa tužene države da zaštiti svoju državnu sigurnost putem mjera tajnoga nadzora i težine miješanja u pravo podnositelja zahtjeva na poštovanje privatnoga života,

84 Presuda ESLJP Gaskin protiv Ujedinjenog Kraljevstva, Ap. br. 10454/83, 7. srpnja 1989., Presuda ESLJP Hämäläinen protiv Finske, Ap. br. 37359/09, 16. srpnja 2014. i Presuda ESLJP Roche protiv Ujedinjenog Kraljevstva, Ap. br. 32555/96, 19. listopada 2005.

85 *Vodič kroz čl. 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda* (2020.), Vijeće Europe, 8.

86 Presuda ESLJP Hämäläinen protiv Finske, Ap. br. 37359/09, 16. srpnja 2014.



nacionalne vlasti uživaju određenu slobodu procjene pri izboru sredstava za postizanje legitimnoga cilja zaštite državne sigurnosti. No, moraju postojati odgovarajuće i učinkovite mjere zaštite od zloupotrebe. Sud, stoga, uzima u obzir okolnosti predmeta, kao što su priroda, opseg i trajanje mogućih mjera, osnove za njihovo određivanje, tijela nadležna za njihovo odobravanje, izvršavanje i nadziranje te vrsta pravnoga lijeka propisanog nacionalnim pravom.⁸⁷ Stoga je slobodom procjene države obuhvaćen odabir načina osiguravanja usklađenosti s čl. 8. u području zaštite od djela pojedinaca, što u načelu učinkovita odvratanja od težih djela, kada su temeljne vrijednosti i bitni aspekti privatnoga života dovedeni u pitanje, zahtijeva učinkovite kaznenopravne odredbe.

Iako pozitivna obveza države na temelju čl. 8., kojom se implicira da su tijela dužna primjenjivati kaznenopravne mehanizme učinkovite istrage i kaznenoga progona, podrazumijeva navodo ozbiljnim djelima nasilja od privatnih osoba, ipak samo značajne manjkavosti u primjeni relevantnih mehanizama predstavljaju povredu pozitivnih obveza države na temelju čl. 8.

Ono što Sud isto tako posebno razmatra jesu postupovne obveze države na temelju čl. 8., koje su posebno važne za utvrđivanje slobode procjene dane državi članici. Ustaljena je sudska praksa da, iako čl. 8. ne sadrži izričite postupovne zahtjeve, proces donošenja odluka koji dovodi do mjera miješanja mora biti pošten i osigurati dužno poštovanje interesa pojedinca zaštićenih čl. 8.⁸⁸ Stoga je iznimno bitno, kako je utvrđeno u predmetu Silver i drugi protiv Ujedinjenoga Kraljevstva⁸⁹, da nacionalno pravo mora biti jasno, predvidljivo i dovoljno dostupno. Pritom mora biti dovoljno predvidljivo kako bi pojedinci mogli postupati u skladu sa zakonom i mora se omogućiti jasno razgraničenje opsega diskrecije ovlasti za javne vlasti. U prilog tomu ide zaključak Suda u predmetu Piechowicz protiv Poljske⁹⁰ daje u domaćemu

87 Presuda ESLJP Roman Zakharov protiv Rusije [VV], Ap. br. 47143/06, 4. prosinca 2015. i Presuda ESLJP İrfan Güzel protiv Turske, Ap. br.35285/08, 7. veljače 2017.

88 Presuda ESLJP Buckley protiv Ujedinjenog Kraljevstva, Ap. br. 20348/92, 29. rujna 1996., Presuda ESLJP Tanda-Muzinga protiv Francuske, Ap. br. 2260/10, 10. srpnja 2014. i Presuda ESLJP M.S. protiv Ukrajine, Ap. br. 2091/13, 11. srpnja 2017.

89 Presuda ESLJP Silver i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva, Ap. br. 7136/75, 25. ožujka 1983.

90 Presuda ESLJP Piechowicz protiv Poljske, Ap. br. 20071/07, 17. travnja 2012.

pravu potrebno razumno jasno naznačiti opseg i način izvršavanja relevantnih diskrecijskih ovlasti dodijeljenih javnim tijelima kako bi se pojedincima osigurala minimalna razina zaštite na koju imaju pravo u skladu s vladavinom prava u demokratskome društvu. Dok u pogledu predvidljivosti, izraz „u skladu sa zakonom“ podrazumijeva, *inter alia*, da odredbe domaćega zakona moraju biti dovoljno predvidljive kako bi se pojedincima na odgovarajući način naznačilo u kojim okolnostima i pod kojim uvjetima vlasti imaju pravo pribjeći mjerama koje utječu na njihova prava iz Konvencije.⁹¹ U skladu s tim u predmetu Slivenko protiv Latvije,⁹² podnositeljice zahtjeva morale su moći u razumnoj mjeri predvidjeti, barem uz savjete pravnih stručnjaka, da će se smatrati da je zakon primjenjiv na njih. Također treba napomenuti da struka podnositelja zahtjeva može biti čimbenik koji je potrebno uzeti u obzir jer pruža naznaku njegove sposobnosti da predvidi pravne posljedice svojih postupaka.⁹³

Navedeno ide u prilog zaključku u predmetu Khan protiv Ujedinjenoga Kraljevstva⁹⁴ da ako ne postoji zakonski sustav kojim se uređuje uporaba tajnih uređaja za prislušivanje, a smjernice koje se na njih odnose nisu pravno obvezujuće niti izravno dostupne javnosti, miješanje nije „u skladu sa zakonom“ kako to zahtijeva st.2. čl. 8. Konvencije te stoga predstavlja povredu čl. 8.

Pritom je Sud naklonjen zaključku da tužena vlada mora dokazati da je miješanje težilo ostvarenju legitimnoga cilja⁹⁵ te da je ujedno praksa Suda da jezgrovito provjerava postojanje legitimnoga cilja u smislu drugih stavaka čl. 8. do 11. Konvencije.⁹⁶ Pri razmatranju „nužnosti u demokratskome društvu“, u obzir će se uzeti, u svjetlu predmeta kao cjeline, jesu li razlozi navedeni

91 Presuda ESLJP Fernández Martínez protiv Španjolske, Ap. br. 56030/07, 12. lipnja 2014.

92 Presuda ESLJP Slivenko protiv Latvije, Ap. br. 48321/99, 9. listopada 2003.

93 Presuda ESLJP Versini-Campinchi i Crasnianski protiv Francuske, Ap. br. 49176/11, 16. lipnja 2016.

94 Presuda ESLJP Khan protiv Ujedinjenog Kraljevstva, Ap. br. 35394/97, 4. listopada 2000.

95 Presuda ESLJP Mozer protiv Republike Moldavije i Rusije, Ap. br. 11138/10, 23. veljače 2016. i Presuda ESLJP P.T. protiv Republike Moldavije Ap. br. 1122/12, 26. svibnja 2020.

96 Presuda ESLJP S.A.S. protiv Francuske, Ap. br. 43835/11, 1. srpnja 2014.



kao njihovo obrazloženje bili relevantni i dostatni te jesu li mjere bile razmjerne legitimnim ciljevima kojima se težilo.⁹⁷ Navedeno je u skladu s onim zaključenim u predmetu *Piechowicz protiv Poljske*⁹⁸, da pri utvrđivanju je li miješanje bilo „nužno“, Sud razmatra slobodu procjene koju imaju državne vlasti, ali je i dalje dužnost tužene države da dokaže postojanje prevladavajuće društvene potrebe koja opravdava to miješanje. Time potvrđuje zaključak Suda koji naglašava da je nesporno da se određivanjem odnosno primjenom posebnih istražnih radnji država miješa u ostvarivanje prava pojedinca iz čl. 8 *Konvencije* te da je zaključno takvo miješanje opravdano u smislu st. 2. čl. 8 samo ako je „u skladu sa zakonom“, teži jednomu ili više legitimnih ciljeva navedenih u st. 2 te je „nužno u demokratskome društvu“ kako bi se postigao taj cilj ili ciljevi.⁹⁹

8. ZAKLJUČAK

Kao međunarodni ugovor koji slovi za jedan od najstarijih i najučinkovitijih sustava za zaštitu ljudskih prava u svijetu, tumačenja *Konvencije* od Suda kreirala su praksu koja služi kao podloga za formiranje naprednoga sustava zaštite ljudskih prava i za formiranje novih vidova pristupa primjene prava u postupcima pred nacionalnim sudovima.

Sadržaj ovoga rada koncentriran je na prezentaciji doticaja posebnih istražnih radnji s aspektima prava na privatnost u okviru prava na privatni život zajamčena čl. 8. *Konvencije*. Odnoseći se pritom na pravo na privatnost u okviru prava na privatni život, sam rad započeo jerazmatranjemsadržaja obuhvata pojedinih aspekata prava na privatnost koji dolaze u dodir s posebnim istražnim radnjama predviđenim pozitivnim pravom Bosne i Hercegovine, a koje počivaju na stajalištima prakse Suda. Nastavljajući dalje, u radu su razloženi najvažniji segmenti sedam posebnih istražnih radnji radi upoznavanja njihovih osnova i postizanja svrhe eliminacije kriminalnih aktivnosti.

97 Presuda ESLJP Z protiv Finske, Ap. br.22009/93, 25. veljače 1997.

98 Presuda ESLJP *Piechowicz protiv Poljske*, Ap. br. 20071/07, 17. travnja 2012.

99 Presuda ESLJP *Kvasnica protiv Slovačke*, Ap. br. 72094/01, 9. rujna 2009.

Uzimajući u obzir specifičnost prava na privatnost i vezanost posebnih istražnih radnji sa zakonompobrojanim kaznenim djelima, rad je obuhvatio i opće uvjete primjene posebnih istražnih radnji ističući važnost zakonskoga uvjeta nemogućnosti pribavljanja dokaza na drugi način ili, pak, njegovu povezanost s nerazmjernim teškoćama. Postupanje javne vlasti u takvoj situaciji dovodi do itekakva miješanja u aspekt prava na privatnost u okviru privatnoga života zbog čega je dio rada posvećen standardima i najvažnijim zaključcima uspostavljenim živom praksom Suda koji se odnose na ograničenosti primjene posebnih istražnih radnji.

Posljednji dio rada odnosi se upravo na onu problematiku suvremenoga traganja za ravnotežom između suprotstavljenih interesa pojedinca i društva u iznalaženju ravnoteže između cilja suzbijanja kriminaliteta i zadiranja u privatnost kao aspekta prava na privatni život pojedinca. Pri tom rad ističe najvažnije elemente traganja za ravnotežom, koji se sastoje u ocjeni zakonitosti, težnji legitimnome cilju poduzete radnje te nužnosti u demokratskome društvu. Ipak, do danas savršen recept za postizanje ravnoteže nije nađen, nego isti ovisi o ocjeni okolnosti svakoga konkretnog slučaja.

LITERATURA

Knjige i članci

1. Antonić, V., Mitrović, D. (2012.), *Posebne istražne radnje*, Sarajevo;
2. Barašin, M., Hasanspahić, Ć., „Posebne istražne radnje: zakonito pretresanje (zakonska regulativa)“, *Pravna riječ*, Banja Luka, 2010.;
3. Bošković, M. (2004.), *Organizovani kriminalitet i korupcija*, Banja Luka;
4. Halilagić, N. (2009.), „Posebne istražne radnje u krivičnoprocesnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine“, *Pravna misao*, Sarajevo;



5. Hasanspahić, S. (2009.), „Posebne istražne radnje i uslovi za njihovu primjenu prema zakonima o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini”, Zbornik radova fakulteta pravnih nauka Sveučilište/Univerzitet „Vitez” Travnik, Travnik;
6. Krapac, D., „Nezakoniti dokazi u kaznenom postupku prema praksi Europskog suda za ljudska prava“, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 60, br. 2010.;
7. Krapac, D., etal. (2013.), *Presude Europskog suda za ljudska prava protiv Republike Hrvatske u kaznenim predmetima*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu;
8. Petrović, B. (2016), *Kriminalistika*, Univerzitet u Sarajevu – Pravni fakultet, Sarajevo, 286;
9. Sijerčić-Čolić, H. (2019.9, *Krivično procesno pravo Knjiga I*, Univerzitet u Sarajevu – Pravni fakultet, Sarajevo;
10. Sijerčić-Čolić, H. et. al. (2020.), *Priručnik o posebnim istražnim radnjama*, DCAF, Sarajevo;
11. Simović, M. (2009.), *Krivično procesno pravo*, Bihać;
12. Stanković, N. (2021.), *Krivično procesno pravo*, Evropski univerzitet Brčko distrikt, Brčko;
13. Turudić, I., Pavelin Borzić, T., Bujas, I., „Dokazi pribavljeni nadzorom...“, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilište Rijeka, vol. 38, br. 1, 2017.;
14. *Vodič kroz članak 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*, (2020.), Vijeće Europe.

Sudska praksa

1. Presuda ESLJP Amann protiv Švicarske, Ap. br. [27798/95](#), 16. veljače 2000.;
2. Presuda ESLJP Apostu protiv Rumunije, Ap. br. 22765/12, 3. veljače 2015.;

3. Presuda ESLJP Axel Springer AG protiv Njemačke, Ap. br. 39954/08, 7. veljače 2012.
4. Presuda ESLJP Benedik protiv Slovenije, Ap.br. 62357/14, 24. travnja 2018.;
5. Presuda ESLJP Buckley protiv Ujedinjenog Kraljevstva, Ap. br. 20348/92, 29. rujna 1996.;
6. Presuda ESLJP Dragojević protiv Hrvatske, Ap. br. [68955/11](#), 15. siječnja 2015.;
7. Presuda ESLJP Fernández Martínez protiv Španjolske, Ap. br. 56030/07, 12. lipnja 2014.;
8. Presuda ESLJP Gaskin protiv Ujedinjenog Kraljevstva, Ap. br. [10454/83](#), 7. srpnja 1989.;
9. Presuda ESLJP Halford protiv Ujedinjenog Kraljevstva, Ap. br. 20605/92, 25. lipnja 1997.;
10. Presuda ESLJP Hämäläinen protiv Finske [VV], Ap. br. [37359/09](#), 16. srpnja 2014.;
11. Presuda ESLJP İrfan Güzel protiv Turske, Ap. br. 35285/08, 7. veljače 2017.;
12. Presuda ESLJP Kennedy protiv Ujedinjenog Kraljevstva, Ap.br. 26839/05, 18. kolovoza 2010.;
13. Presuda ESLJP Khadija Ismayilova protiv Azerbajdžana, Ap. br. 65286/13 i 57270/14, 10. siječnja 2019.;
14. Presuda ESLJP Khan protiv Ujedinjenog Kraljevstva, Ap. br. 35394/97, 4. listopada 2000.;
15. Presuda ESLJP Klass i dr. protiv Njemačke, Ap. br. 5029/71, 6. rujna 1978.;
16. Presuda ESLJP Kruslin protiv Francuske, Ap. br. 11801/85, 24. travnja 1990.;
17. Presuda ESLJP Kvasnica protiv Slovačke, Ap. br. 72094/01, 9. rujna 2009.;



18. Presuda ESLJP Libert protiv Francuske, Ap. br. [588/13](#), 22. veljače 2018.;
19. Presuda ESLJP Lozovyve protiv Rusije, Ap. br. 4587/09, 24. srpnja 2018.;
20. Presuda ESLJP M.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva, Ap. br. 24029/07, 29. travnja 2013.;
21. Presuda ESLJP M.N. i drugi protiv San Marina, App. br. 28005/12, 7. srpnja 2015.
22. Presuda ESLJP M.S. protiv Ukrajine, Ap. br. 2091/13, 11. srpnja 2017.;
23. Presuda ESLJP Malone protiv Ujedinjenog Kraljevstva, Ap. br. [8691/79](#), 2. kolovoza 1984.;
24. Presuda ESLJP Mozer protiv Republike Moldavije i Rusije, Ap. br. 11138/10, 23. veljače 2016.;
25. Presuda ESLJP Niemietz protiv Njemačke, Ap. br. 13710/88, 16. prosinca 1992.;
26. Presuda ESLJP P.G. i J.H. protiv Ujedinjenog Kraljevstva, Ap. br. [44787/98](#), 25. rujna 2001.;
27. Presuda ESLJP P.T. protiv Republike Moldavije Ap. br. 1122/12, 26. svibnja 2020.;
28. Presuda ESLJP Peck protiv Ujedinjenog Kraljevstva, Ap. br. [44647/98](#), 28. siječnja 2003.;
29. Presuda ESLJP Piechowicz protiv Poljske, Ap. br. 20071/07, 17. travnja 2012.;
30. Presuda ESLJP Polska i Rybicka protiv Poljske, Ap. br. 30491/17 i 31083/17, 20. rujna 2018.;
31. Presuda ESLJP Prado Bugallo protiv Španije, Ap. br. 58496/00, 18. veljače 2003.;
32. Presuda ESLJP Pretty protiv Ujedinjenog Kraljevstva, Ap. br. 2346/02, 29. travnja 2002.;

33. Presuda ESLJP Roche protiv Ujedinjenog Kraljevstva [VV], Ap. br. [32555/96](#), 19. listopada 2025.;
34. Presuda ESLJP Roman Zakharov protiv Rusije [VV], Ap. br. 47143/06, 4. prosinca 2015.;
35. Presuda ESLJP Rotaru protiv Rumunjske, Ap. br. [28341/95](#), 4. svibnja 2000.;
36. Presuda ESLJP S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva, Ap. br.30562/04 i 30566/04, 4. prosinca 2008.;
37. Presuda ESLJP S.A.S. protiv Francuske, Ap. br. 43835/11, 1. srpnja 2014.;
38. Presuda ESLJP Segerstedt-Wiberg i drugi protiv Švedske, Ap. br. [62332/00](#), 6. rujna 2006.;
39. Presuda ESLJP Shimovolos protiv Rusije, Ap. br. 30194/09, 28. studenoga 2011.;
40. Presuda ESLJP Silver i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva, Ap. br. 7136/75, 25. ožujka 1983.;
41. Presuda ESLJP Slivenko protiv Latvije, Ap. br. 48321/99, 9. listopada 2003.;
42. Presuda ESLJP Szabó i Vissy protiv Mađarske, Ap. br.[37138/14](#), 12. siječnja 2016.;
43. Presuda ESLJP Tanda- Muzinga protiv Francuske, Ap. br. 2260/10, 10. srpnja 2014.;
44. Presuda ESLJP Venezuela Contreras protiv Španjolske, Ap. br. 58/1997/842/1048, 30. srpnja 1998.;
45. Presuda ESLJP Versini-Campinchi i Crasnianski protiv Francuske, Ap. br. 49176/11, 16. lipnja 2016.;
46. Presuda ESLJP Weber i Saravia protiv Njemačke, Ap. br. [54934/00](#), 29. lipnja 2006.;
47. Presuda ESLJP Y.F. protiv Turske, Ap. br. 24209/94, 22. srpnja 2003.;



48. Presuda ESLJP Z protiv Finske, Ap. br.22009/93, 25. veljače 1997..

Pravni propisi

1. Zakon o kaznenom postupku BiH – ZKP BiH, „Službeni glasnik BiH”, br. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09, 93/09, 72/13 i 65/18;
2. Zakon o kaznenom postupku Brčko distrikta BiH - ZKP BDBiH, „Službeni glasnik Brčko distrikta BiH”, br. 33/13 – prečišćeni tekst, 27/14 i 3/19;
3. Zakon o kaznenom postupku Federacije BiH - ZKP FBiH, „Službene novine Federacije BiH”, br. 35/03, 37/03, 56/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09 12/10, 8/13 i 59/14;
4. Zakon o kaznenom postupku Republike Srpske -ZKP RS, „Službeni glasnik RS”, br. 53/12, 91/17 i 66/18.

SPECIAL INVESTIGATIVE MEASURES IN THE CONTEXT OF THE RIGHT TO PRIVACY FROM ARTICLE 8 OF THE EUROPEAN CONVENTION ON HUMAN RIGHTS

Ana Šego, mag.iur.

e-mail: asego@dicloud.com

SUMMARY

The European Court of Human Rights builds a wealth of case law to advance the protection of human rights based on the European Convention on Human Rights. Its application takes on a special significance in criminal proceedings where, in order to eliminate serious forms of crime, actions are taken that infringe on one of the aspects of regulation of the Convention in question, which refers to the right to privacy as an aspect of the right to private life guaranteed by Article 8 of the Convention. Therefore, the application of special investigative measures, in addition to the legal conditions prescribed by positive legislation in Bosnia and Herzegovina, is additionally subject to limitations created by the practice of the European Court of Human Rights. The aim of the paper is to examine the justification for determining and applying special investigative measures to the detriment of the right to privacy, where by the assessment of such justification lies in the practice established standards; legality, pursuit of a legitimate aim and necessity in a democratic society.

Keywords: